

prof. dr hab. inż. Zbigniew Ciekanowski
Akademia Bialska im. Jana Pawła II
w Białej Podlaskiej

Warszawa dn. 22.04.2025 r.

RECENZJA
ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
mgr. Wojciecha APIECIONKA
opracowanej pod tytułem

USPRAWNIENIE PROCESU POZYSKIWANIA
DANYCH Z POWYPADKOWYCH BADAŃ STANÓW
TECHNICZNYCH POJAZDÓW WPŁYWAJĄCYCH
NA POPRAWĘ BEZPIECZEŃSTWA W RUCHU
DROGOWYM

1. Ocena ogólna

Na podstawie uchwały nr 36/NOB/2024 Rady Naukowej Dyscypliny Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Kaliskiego im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego z dnia 7 października 2024 roku w sprawie powołania recenzentów w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie, dokonano oceny rozprawy doktorskiej.

Celem przedmiotowej recenzji jest ocena przedłożonej rozprawy doktorskiej pod kątem spełnienia wymagań określonych w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz. U. 2017 r. poz. 1789) w związku z art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz. U. z 2023 r. poz. 742, ze zm.).

Rozprawa doktorska pod tytułem *Usprawnienie procesu pozyskiwania danych z powypadkowych badań stanów technicznych pojazdów wpływających na poprawę bezpieczeństwa w ruchu drogowym*, napisana przez magistra Wojciecha Apiecionka pod kierunkiem naukowym Pana profesora doktora habilitowanego doktora honoris causa Jarosława WOŁEJSZO oraz promotora pomocniczego Pana doktora inżyniera Wiesława JASZCZURA, jest niewątpliwie interesująca z naukowego punktu widzenia. Tematyka pracy odnosi się do problematyki metodyk oraz standardów badań powypadkowych pojazdów przez biegłych sądowych. W pracy skoncentrowano się na określeniu czynników mogących potencjalnie podnieść poziom i warunki bezpieczeństwa w ruchu drogowym. Odniesiono się do uwarunkowań prawnych pracy biegłych sądowych z powypadkowymi pojazdami, ich kwalifikacji i kompetencji oraz poruszono aspekt przeprowadzania ekspertyz i rekonstrukcji zdarzeń podczas wypadków w ruchu drogowym.

Doktorant legitymuje się znajomością problematyki w ujęciu formalnym (wykształcenie i doświadczenie zawodowe) oraz nieformalnym (wsobna potrzeba poznania). Autor badań jest wieloletnim biegłym sądowym wykształconym w Laboratorium Kryminalistycznym Policji w Bydgoszczy, posiada też doświadczenie pracy jako biegły sądowy z listy Sądu Okręgowego w Bydgoszczy, gdzie wielokrotnie uczestniczył jako ekspert w rekonstrukcji przebiegów wypadków drogowych. Przedstawione powyżej aktywności niewątpliwie czynią z Doktoranta znawcę poruszanej tematyki, co stanowi walor merytoryczny recenzowanego tekstu.

Doktorant postanowił zgromadzić, opisać i ocenić niedociągnięcia i błędy w powypadkowych badaniach pojazdów, czynione przez biegłych niewykształconych w policyjnych laboratoriach. Wskazanym założeniom poświęcona jest większość badań.

Badanie powypadkowych pojazdów wymaga posiadania wiedzy specjalistycznej, umiejętności, dostępnych narzędzi i technik. Umożliwia to określenie wpływu stanu technicznego badanego pojazdu na wystąpienie zdarzenia drogowego, oraz daje szansę na przeprowadzenie rzetelnej rekonstrukcji jego przebiegu.

Autor dysertacji w ciekawy sposób wprowadza czytelnika w tematykę pracy, zarysowując tło formalno-prawne specyfiki realizowania zadań przez biegłych sądowych, na

podstawie regulacji ustawowych (m.in. Kodeks postępowania karnego, Kodeks postępowania cywilnego, Kodeks postępowania administracyjnego). Biegły sądowy jest ekspertem w danej dziedzinie, w której posiada specjalną wiedzę teoretyczną i bogate doświadczenie zawodowe, wykorzystywane w postępowaniu sądowym w celu przedstawienia fachowej opinii o okolicznościach mających istotne znaczenie dla wyniku sprawy sądowej, a których wyjaśnienie wymaga specjalistycznej wiedzy.

Opisując wyzwania i zagrożenia przygotowywania rzetelnych analiz przez biegłych sądowych Autor dysertacji stosował czytelną etapowość prowadzonej narracji i argumentacji. Całość opisu procesu badawczego jest opracowana poprawnie, co unaocznia umiejętności twórcy dysertacji w kwestiach właściwego kształtowania procedury poznawczej. To z kolei jest konieczne przy dokumentowaniu przygotowania autorskiego do pełnienia funkcji przypisywanych pracownikowi naukowemu i tym samym merytorycznej zasadności uzyskania pierwszego stopnia naukowego.

2. Metodologiczna ocena rozprawy

Uwzględniając złożoność przedmiotu poznania należy stwierdzić, że Doktorant podjął się trudnego zadania, wymagającego rozległej i żmudnej pracy badawczej, związanej ze złożonością zdarzeń czy opinii, często tylko w poszukiwaniu drobnych fragmentów przekładających się logicznie na obraz realnej przedmiotowo rzeczywistości. W związku z powyższym należy stwierdzić, że analiza metodologiczna aspektów pracy doktorskiej wskazuje, iż jest ona skonstruowana poprawnie i odpowiada wymogom metodologicznym nauk społecznych.

Recenzowana praca doktorska składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia i wniosków, bibliografii, spisu tabel i wykresów oraz 3 załączników. Całość treści dysertacji umieszczona została na 168 stronach.

We wstępie (zawartym na stronach 11-13) Doktorant przedstawił wprowadzenie do tematyki rozprawy doktorskiej oraz zaprezentował strukturę pracy.

W rozdziale pierwszym (strony 14-33) pod tytułem *Podstawy metodologiczne badań*, Doktorant przedstawił przedmiot oraz cel badań, problemy badawcze, hipotezy robocze oraz wykorzystane metody i techniki. Autor przedstawił również dobór i charakterystykę próby badawczej, ujętych w poszczególne etapy.

W tej części pracy pojawić się może u czytelnika wiele refleksji. Jedna z nich dotyczy treści celu poznawczego, sformułowanego na stronie 17 pracy. Jest nim „(...) analiza rzeczywistych postępowań przygotowawczych prowadzonych przez organy procesowe pod kątem zakresu i jakości przeprowadzonych czynności przez biegłych sądowych, którzy dokonali badań stanów technicznych powypadkowych pojazdów”. Czy **analiza** (będąca teoretyczną metodą badawczą) może stanowić cel pracy?

W rozdziale drugim (strony 34-75) pod tytułem *Identyfikacja procesu pozyskiwania danych z badań stanów technicznych powypadkowych pojazdów*, Doktorant dokonał przeglądu aktów prawnych dotyczących oględzin, zidentyfikował rolę opinii biegłego sądowego oraz przedstawił kryminalistyczne i techniczne metody przeprowadzania oględzin powypadkowych pojazdów. Treść rozdziału zawiera wiele szczegółów technicznych. Rozdział kończy się wnioskami cząstkowymi, odnoszącymi się do postawionej problematyki w tej części pracy, uzyskując odpowiedzi na określony wyżej szczegółowy problem badawczy, co jak wskazuje Doktorant umożliwiło weryfikację hipotezy (choć w tym przypadku chyba bardziej trafne byłoby sformułowanie — potwierdzenie hipotezy).

W rozdziale trzecim (strony 76-99), pod tytułem *Bezpieczeństwo ruchu drogowego w teorii i praktyce*, Doktorant określał zakres pojęcia bezpieczeństwa ruchu drogowego. Wskazał także uwarunkowania istotne dla znaczenia badań stanu technicznego powypadkowych pojazdów w kontekście poprawy bezpieczeństwa w transporcie drogowym. Autor wyraźnie podkreślił znaczenie niesprawności technicznej pojazdu dla bezpieczeństwa ruchu drogowego, oraz przybliżył przyczyny zaistnienia wypadków drogowych, dokumentowanych przez Policję.

Moją wątpliwość budzi jednak spójność problemu szczegółowego nr 2 z hipotezą szczegółową nr 2. Bowiem na pytanie badawcze: „Jak w teorii i praktyce przedstawione jest bezpieczeństwo w ruchu drogowym?” otrzymuję kilkuakapitową odpowiedź, traktującą tylko pośrednio o tym jak przedstawiane jest przedmiotowe bezpieczeństwo.

Podobnie jak w poprzedniej części pracy rozdział kończy się podsumowaniem i wnioskami, odnoszącymi się do postawionej problematyki w tym rozdziale.

W rozdziale czwartym (strony 100-146), pod tytułem *Doskonalenie procesu pozyskiwania danych z powypadkowych pojazdów w obszarze bezpieczeństwa w ruchu drogowym*, Doktorant podjął próbę wskazania usprawnień w procesie pozyskiwania danych podczas oględzin powypadkowych pojazdów przez biegłego sądowego. Ta empiryczna część pracy zawiera badania własne, opatrzone analizami statystycznymi oraz adekwatne wnioski. Czytając tę część pracy z jednej strony odczuwałem zainteresowanie przedstawianym

materiałem badawczym, z drugiej jednak strony pojawił się niedosyt w zakresie wniosków, co do potencjalnych błędów w opisie i diagnozie zdarzeń powypadkowych, realizowanych przez biegłych nie tylko spoza kształcenia w policyjnych laboratoriach, ale także tych, którzy zdobyli kwalifikacje z afiliacją wspomnianych ośrodków. Interesujące jest bowiem czy tylko biegli prywatni popełniają błędy? Żałuję, że Doktorant nie poszerzył analiz o ten aspekt, gdyż mogłoby to być szalenie interesujące badawczo w odniesieniu do szkolenia systemowego poprawności wykonywania ekspertyz powypadkowych.

W zakończeniu (umieszczonym na stronach od 147 do 149), Doktorant podsumowuje uzyskane rezultaty badań z odniesieniami do rozwiązywania problemów oraz hipotez, a także wykorzystania poszczególnych metod w prowadzonych rozważaniach. Autor przedstawia wnioski wynikające z przeprowadzonych badań oraz rekomendacje zaznaczając, że nie zamykają one możliwości wskazania kolejnych rozwiązań usprawniania procesu pozyskiwania danych z powypadkowych pojazdów, poprawiających bezpieczeństwo w ruchu drogowym.

Analizując treść problemów badawczych przedstawionych w dysertacji, należy podkreślić, że stanowią one zadanie badawcze o charakterze deskrypcyjnym, eksplanacyjnym i diagnostycznym. Wygenerowane problemy szczegółowe wyznaczyły drogę postępowania badawczego, którego cechami w dominującym stopniu są zwięzłość i rzeczowość, choć nie dostrzegłem w pracy weryfikacji i nawet prób pogłębienia założeń hipotezy szczegółowej nr 2 w części mówiącej o tym, „że współpraca wszystkich służb, diagnozowanie przez te służby problemu zagadnienia zdarzeń drogowych, wyciągnięcia wniosków, a następnie podjęcie działań profilaktycznych i kontrolnych może umożliwić skuteczne zapobieganie zdarzeniom drogowym”.

Mimo pewnych zastrzeżeń, ogólnie rzecz biorąc można przyjąć, że hipotezy robocze, przyjęte przez Doktoranta na potrzeby badań, są powiązane zarówno z wyznaczonymi celami badań, jak i z problemami badawczymi. Do rozwiązywania problemów zastosowano podejście z wykorzystaniem teoretycznych oraz empirycznych metod badawczych. Na uznanie zasługuje próba uzyskania rzetelności pomiarów statystycznych.

Literatura przedmiotu dotycząca rozmaitych aspektów rozpatrywanej problematyki została dobrana i wykorzystana poprawnie. W całościowym ujęciu Doktorant wykazał, że nie tylko potrafi zgromadzić materiał badawczy, uporządkować i dokonać selekcji, lecz także posiada umiejętność swobodnego prezentowania treści w formie pożądanej dla prac naukowych.

Jednym z aspektów procedur poznania naukowego jest opis zgromadzonego i przeanalizowanego materiału badawczego. Pod względem językowym praca jest napisana komunikatywnym i przystępnym stylem.

Rekapituluując należy stwierdzić, że mimo zauważalnych elementów wymagających dopracowania, Doktorant jest przygotowany do samodzielnego prowadzenia badań.

3. Ocena merytoryczna

Recenzowana rozprawa doktorska stanowi zwarte opracowanie naukowe liczące 143 strony, bibliografię, spis tabel i wykresów oraz załączniki (razem 168 stron).

Pod względem merytorycznym dysertacja wnosi nowe wartości poznawcze, wskazując na luki w zakresie procedur i metodyki poprawnej działalności biegłych sądowych. Opracowane na podstawie badań empirycznych propozycje usprawnień z dużym prawdopodobieństwem mogą poprawić skuteczność i efektywność realizacji czynności powypadkowych w przypadku identyfikowania okoliczności niebezpiecznych zdarzeń w ruchu drogowym.

Podczas wnikliwej analizy treści rozprawy dostrzec można pewne kwestie, które wymagają wyjaśnienia. Proszę o ich uściślenie:

1. Proszę wyjaśnić, co się kryje pod pojęciem rzekomego **wnioskowania zawodowego**, o którym Doktorant pisze na stronie 24 (przypis nr 3)?
2. Cechą badań naukowych jest dążenie do obiektywizmu poznawczego, zatem uwzględnienia wielu aspektów rozpatrywanego problemu. Zrealizowane własne badania sondażowe opiera Doktorant na operacie uwzględniającym tylko biegłych wykształconych w laboratoriach kryminalistycznych w Komendach Wojewódzkich Policji. Moje pytanie brzmi: **Z jakiego powodu w badaniach opinii nie uwzględnił Doktorant tzw. biegłych prywatnych, skoro ponad 90% pytań ankietowych dotyczy właśnie ich?**
3. Na uwagę zasługuje probabilistyczny dobór próby badawczej, jednak w treści dysertacji nie wskazano **kiedy i w jaki sposób przeprowadzono badanie ankietowe?**

4. Istotą zastosowania metod empirycznych w procesie badawczym jest analiza pozyskanych materiałów pierwotnych, zatem takich, które się nie pojawiły wcześniej w zbiorze literatury przedmiotu (w tym w dokumentach). Tymczasem Badacz analizował dokumenty zastane, nazywając to obserwacją naukową. **Co miał Doktorant na myśli nazywając to obserwacją uczestniczącą (s. 168) i jakie można wyróżnić typy obserwacji w metodologii badań społecznych?**

5. Interesuje mnie **czy w opinii Doktoranta problem nierzetelnych ekspertyz sądowych leży w niekompetencji biegłych prywatnych czy w systemie, gdyż ktoś przecież powołuje tych ekspertów (po jakiejś weryfikacji) na stanowiska?**

Wedle treści rozprawy odpowiedzialni za nominację biegłych są Prezesi danych Sądów Okręgowych (s. 106). **Dlaczego we wnioskach badawczych, formułując usprawnienia badanego procesu dokonywania ekspertyz nie odwołał się Pan do osób decyzyjnych w zakresie powoływania biegłych, których rzetelność została w badaniach tak znacząco podważona?**

6. **W jakim stopniu treść recenzowanej dysertacji może być traktowana jako brakujące w środowisku opracowanie metodyki postępowań biegłego w czasie jego analiz eksperckich?**

7. Zastanawia mnie rzetelność zastosowanych wskaźników w badaniu ankietowym. Wg umieszczonego opisu procedury badawczej, Doktorant pytał o opinię określoną grupę społeczną (tzw. wykwalifikowanych biegłych), zaś ta opinia dotyczyła innej grupy społecznej (tzw. biegłych prywatnych). Biegli mieli odpowiedzieć czy spotkali się z danym zdarzeniem: „zawsze, zazwyczaj, rzadko, nigdy (...)”. Jednak jako Badacz nie zaznaczył Doktorant jakiego okresu dotyczy opinia. Ostatniego roku? Ostatnich 5 lat? 30 lat? Zatem jeden z respondentów mógł myśleć o „współczesności” inny o całym swoim np. 30 letnim doświadczeniu. **Czy zdaniem Doktoranta respondent jest w stanie wiarygodnie policzyć zdarzenia na przestrzeni np. kilkunastu lat? Bo tego przecież dotyczą pytania...**

8. **Co było przyczyną odmiennie sformułowanego celu poznawczego badań na stronach 147 i 17?**

9. Załóżmy, że jako respondent Pana ankiety mam 10 lat doświadczenia w zawodzie. Którą odpowiedź mam zaznaczyć w kwestionariuszu w pytaniu 5 (metryczka)? Odpowiedź „b” czy „c” i dlaczego?

W podsumowaniu należy stwierdzić, że rozprawa jest napisana poprawnym i precyzyjnym językiem. Nie sposób jednak pominąć pewnych niedociągnięć, np. faktu, że nie wszystkie rozdziały w treści pracy zostały opatrzone numerem (patrz s. 14). Mimo iż w pracy występują błędy edycyjne (interpunkcyjne i tak zwane literówki itp.) nie obniżają one wartości merytorycznej pracy. Dotyczy to np. podwójnego przypisu nr 4, na stronie 24 dysertacji.

Wydaje się, że precyzja operowania słowem, traktowanym jako narzędzie badacza, wymagałaby korekty językowej zdania stanowiącego główny problem badawczy, który widnieje na stronach 17 i 148: „Jakie zmiany procesu pozyskiwania danych z powypadkowych badań stanów technicznych pojazdów wpływających na bezpieczeństwo w ruchu drogowym?” — Tak sformułowany problem badawczy nie upewnia czytelnika czy chodzi o to jakie zmiany należy wprowadzić czy może chodziło o to jakie zmiany są zbędne? Czy może jakie zmiany były pożądane w przeszłości? Z uwagi na fakt, że tak ważna metodycznie część badań pojawiła się w pracy więcej niż raz, trudno to uznać za nieistotne niedopatrzenie...

Argumentacja tez oraz przedstawione propozycje nie wzbudzają większych wątpliwości, podobnie jak styl opisu naukowego. Wyniki analizy badań wykazują, że cel badań jaki został założony — osiągnięto.

4. Wniosek końcowy

Rozprawa doktorska pod tytułem *Usprawnienie procesu pozyskiwania danych z powypadkowych badań stanów technicznych pojazdów wpływających na poprawę bezpieczeństwa w ruchu drogowym*, napisana przez magistra Wojciecha Apiecionka pod kierunkiem naukowym Pana profesora doktora habilitowanego doktora honoris causa Jarosława WOŁEJSZO oraz promotora pomocniczego Pana doktora inżyniera Wiesława JASZCZURA, zasługuje na ogólną ocenę pozytywną. Logiczna i spójna całość rozważań pozwalają stwierdzić, że rozprawa spełnia warunki i wymagania niezbędne do nadania stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych. Dysertacja stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego w zakresie zastosowania wyników badań własnych, co może realnie przełożyć się na zwiększenie poziomu bezpieczeństwa wśród uczestników ruchu drogowego.

Dotyczy to głównie systematyzacji procedury i metodyki prowadzenia działań przez biegłego, co pozwoli zlikwidować braki w dotychczasowych opiniach powypadkowych i ułatwi rekonstrukcję przebiegu wypadków. To z kolei może realnie poprawić sytuację bezpieczeństwa użytkowników transportu drogowego.

Biorąc pod uwagę metodologiczny i merytoryczny poziom przedstawionych w rozprawie rozwiązań a także ich oryginalność i użyteczność stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska spełnia wymagania określone w art. 13 ust.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz. U. 2017 r. poz. 1789) w związku z art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz. U. z 2022 r. poz. 574). Tym samym rekomenduję jej przyjęcie do dalszego postępowania kwalifikacyjnego i wnoszę o dopuszczenie magistra Wojciecha Apiecionka do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

